

EGY RÉGI VERS A TÁNCZ ELLEN.

A dunántúli ev. ref. egyházkerületnek Pápán őrzött levéltárában van a többek közt egy igen becses kézirat-kötet, melyben igen sok egyház- és művelődéstörténeti adat közt az alább közlendő verset is találtam, melynek jellemző és erőteljes czíme: »Görcsös bot, mellyel amaz emberi formát viselő, de az ugrásban és tánczolásban bakokat és gödölyéket követő nyáladékoknak delczeges háta megigazíttatik és az ugrásban levő undoksága leiratik« azonnal emlékeztet Pósházi János pataki tanár 1668-ban megjelent vitázó művének czímére, mely is a következő: »Görtsös bot amaz deczeges Bonasusnak a hátára, melylyel utóbbi szilajkodása tetul megegyengettetik.«

A két czím közötti feltűnő hasonlóság kétségtelenné teszi, hogy az egyik eredeti, a másik utánzás. Magam részéről Pósházy nagy tekintélyénél, eredetiségénél s művei nagy elterjedtségénél fogva úgy vélekedem, hogy ő használta eredetileg, vagy mondjuk: ő találta fel e czímet, melyet a táncz ellen dörgőnek írója tőle átvett. A vers létrejöttét tehát 1668 utánra kell tennünk.

De az is kétségtelen, hogy a vers már 1697. előtt ismeretes volt, a mennyiben *Szentpéteri István* szentmihályi református papnak Debreczenben 1697-ben megjelent »*Táncz pestise*« című munkájában, a B. 4 levelen, ezen vers 39., 40., 41., 42. és 43. strophái (a 41. és 43. strophák 3 utolsó sorának kihagyásával) már közölve vannak, a nélkül azonban, hogy a szerző határozottan megneveztetnék. Szentpéteri ugyanis csak ennyit mond: »De én a tánczolóknak illetlen s vétkes magokviselését jobban és világosban annál le nem írhatom, mint a miképpen *ama jeles ember* leírta, melyet íme ide írok.« Többször átolvastam Sz. munkáját, de annak nyomára, hogy ki légyen »*ama jeles ember*«, fájdalom, nem találtam.

Annyi tehát kétségtelen, hogy a vers 1697 előtt s valószínű, hogy 1668 után, vagyis a XVII. század három utolsó tizedében jött létre.

Ez időszak különösen gazdag a táncz ellen írott művekben; mert Szentpéterin kívül még *Gyulai Mihály* tiszadobi ref. pap

(Debreczen 1681.) és *Pathai János* alsó-némedii (pestmegyei) ref. pap és esperes (Debreczen 1683) írtak a táncz ellen, előbbi munkájának czíme: »Fertelmeskedő s bujálkodó táncz jutalma«, az utóbbié: »Táncz felbonczolása.« (E három munka bibliographiai leírását lásd a RMKt. I. 1255., 1296. és 1501. számai alatt.) Igen különös jelenség, hogy Szentpéteri sem egyik, sem másik előző munkára nem hivatkozik, holott csaknem lehetetlen feltenni, hogy azokat ne ismerte volna, hiszen mindkét munka, éppen úgy, mint az övé, Debreczenben jelent meg.

Szentpéteri munkája elébe *Debreczeni Kalocsa János* tiszapolgári pap és esperes írt latinnyelvű ajánlatot, mely szintén hallgat az előbbi két munkáról s csak azt említi meg, hogy a táncz eredetét és tulajdonságait »ex antiquitate et patribus *etiam noster Szegedimus* declarat«. Hasonlóképen Szentpéteri, a B. 6. levél második lapján a margón ezt írja: »Eversio regnorum est comes saltationum *Szeg.*« Tehát Szegedi Kis István valamelyik latinnyelvű munkájában is kell lenni adatoknak a táncz ellen.

Gyulai Mihály és *Pathai János* munkái ma már igen ritkák. A »Táncz jutalmából« csak a Nemzeti Múzeum könyvtárában van teljes s a tibold-daróczi Fáy könyvtárban csonkapéldány; a »Táncz felbonczolásából« pedig az utóbb említett Fáy-könyvtár példánya Szabó Károly szerint unicum.

E két ritka munkát nem volt alkalmam átnézni. Mindazáltal valószínűnek tartom, hogy a kérdéses vers sem egyikben, sem másikban nincs meg; mert ellenkező esetben Szentpéteri okvetlenül említést tett volna róla.

Szentpéteri munkája már több példányban található, Szabó Károly négyet ösmer, (pesti, debreczeni, sárospataki collegiumok és Lugossy József könyvtára); nálam is megvan, egybekötve ugyanazon szerző másik művével, a káromkodás ellen írott »Ördög szigonyával«. (Debreczen, 1699.)

Ezek előrebocsátása után íme itt következik a vers, az említett helyen és kötetben található, a mult század első feléből származó másolat nyomán, melynek lényegtelen helyesírási ingadozásait nem követtem ugyan, de a jellemző eltéréseket mindenütt meghagytam. Legérdekesebb, hogy a keresztyén mindenütt keresztyénnek van írva, holott kétségtelen, hogy a másoló *református* ember, illetőleg pap volt.

En ez 52 strophából álló, tehát nagyterjedelmű verset közreadva sehol sem találtam, bár igyekeztem a dolognak — a mint tőlem telt — kellőleg utána járni. Költői értéke e versnek alig van, de mint kortörténeti adat, szerintem megérdemli a közrebocsátást.

GÖRCSÖS BOT,

mellyel amaz emberi formát viselő, de az ugrásban és tánczolásban bakokat és gödölyéket követő nyáladékoknak délczeges háta megigazittatik, és az ugrásban levő undoksága leiratik.

1.
Sír bennem a lélek,
Eppen elepedek
Érted Christusnak nyája ;
Mert Esaiással,
Amotznak fíjával
Mondja minden dajkája
Lelkednek ez napon
Ó jaj! honnan vagyon
Haszontalan munkája.

2.
Mit köllenc többet,
Veled még egyebet
Lölköd javára tennünk,
Mi az oka mégis,
Hogy számosabban nincs,
Ki kezet adna nekünk ;
A megjobbulásra,
Vétkek irtására,
Lenne oszlop mellettünk.

3.
Oh gonosz nemzetség,
Hitván nótelenség,
Hazugsággal terhelt nép ;
Te vagy ki elhadtad,
Föl háborítottad,
A kit tisztől minden szép
Keresztényi sereg,
Gyermek, ifju s öreg,
Csak te vagy még veszett kép.

4.
Nem látok semmi jót,
Hallok sok gonosz szót,
Ocsmány feslecségeket ;
Förtelmességekre,
Buja tekintetre
Indított szerzeteket.
Maga az híveknek
Tudni mint szenteknek,
Kellene eféléket.

5.
A több rútság között
Edgy ugyan megrögzött
Ez engedetlen népben.
Melynek undokságát,
Kárhozasat voltát
Megmondom ez énekben :
A Táncz pengien ez,
Melly e rühes néphez
Közel jár ital közben.

6.
Gyönyörködnek ebben,
Mint jeles köntösben,
A nyáladék sok ifjak,
Kik nagy orczátlanul,
Gyakorta bolondul
Errül lám így szólanak :
Tor az, nem vendégség
Ugymond, dísztelenség,
A melyben nem tánczolnak.

7.
Gyalázat mondani,
Csak meg is gondolni,
Hogy ez hejje-hujjával
Volna szép a népség,
Avagy a vendégség,
Még pedig a rút tánczczal ;
Ellenkezik nyilván,
Nézd el ámbár méltán,
Az egész szentirással.

8.
Ez cselekeszi azt
Hogy gyakorta panaszt
Tegyenek a tanítók,
Mert sok kevélységet,
Rút éktelenséget
Szereznek a tánczolóok.
A rút bújaságra,
Rusnya kivánságra
Ezek tágas út-nyitók.

9.
A tánczból irigység,
Sok ocsmány veszettség
Vallyon nem származik-é ?
Sok tenyér-vakarás
Éktelen csiklandás
Föl nem találtnak-é ?
Oktalan állathoz,
Nem Christus nyájához
A táncz nem illendőbb-é ?

10.
Vallyon mi jót szerze
Rút cselekedete
Edgy undok leányzónak,
Midőn szépek lácznék
És igen teczenék
Az Heródes királynak.
Az táncz kedvellése
Vérrel fizettete
Keresztelő Jánosnak.

11.

Az Izrael népe
Tánczolás kedvelle
Régenten a pusztában.
De a tánczolásért
Mint bolond rucságért
Esek Isten átkában ;
Mert három ezeren
Saját fegyvereken
Vesztenek a pusztában.

12.

Szent Ágostont kérd meg,
Neked félellyen meg,
Kellene-e tánczolni ?
Ki erősen hadgya,
Gyakran parancsolja
A tánczot megtiltani.
Fajtalan játéknak
Haszontalanságnak
A tánczot ő nevez

13.

Főképpen innep-nap,
Jelesben vasárnap,
Olly nagy véteknek mondgya,
Hogy akkor a szántást,
Avagy a kapálást
Ollyan nagynak nem tartja ;
Maga Isten éppen
Ezt az innepeken
Erössen megtiltotta.

14.

Chrisostomus Doctor
A tánczolást sokszor
Ördög mivének mondgya ;
Sőt nagy valósággal
Illendő okokkal
Azt ő megbizonyította,
Hogy a tánczolókkal
A Sátán is tánczol,
A táncznak szerző attya.

15.

Tudták ezt régenten
Okos végezésben
A nagy Conciliomok,
A szerint meghagyták,
Igen parancsolták,
Hogy a szent lakodalmok
Táncz nélkül legyenek,
Mert a keresztények
Nem valami pogányok.

16.

Pogány volt Cicero
És amaz nagy Plato,
De még ezek is pókték,
Mert a tánczolókrul,
Mint jeles bakokrul
Írásukban jedzették ;
Tudatlan bolondnak,
Oktalan állatnak
A tánczolót ítélték.

17.

Nem eszes, nem okos,
Rusnya, utálatos,
Azt kiáltya Cicero,
Igen megbolondult,
Eszétől elfordult,
Tisztaságot utáló,
Aki vendégségkor,
Avagy akármikor
Tánczot jární kívánó.

18.

Ambrosius mondgya,
Rómában, állattya,
Tisztessége-vesztett volt,
Semmi böcsületi,
Sem jó hire neki
Mert senki előtt nem volt,
A ki vendégségben,
Avagy egyéb helyben
Láttatott, hogy tánczolt volt.

19.

Pirully meg keresztény
A tánczon illy törvény,
Tanully a pogányoktól,
Ha a tanítóktul,
Vagy az Ur Jesustul,
Nem függesz mint Atyátul ;
Ezek pirongatnak,
Imhol mind orcáznak,
Eltiltnak a rut táncztul.

20.

Domicianusnak
Nézd dolgát, Rómának
Imperatora vala,
Ez minden vétkekre
Minden feslettségre
Noha hajlandó vala ;
Sőt olly rozszzul éle,
Hogy ily jeles tisztre
Soha méltó nem vala !

21.

De mégis a tánczrul,
Mint rút gonoszságurul
Ilyen értelme vala:
Hogy a(z) tisztességes
Avagy emberséges
Személly nyilván nem volna,
A kinek kész voltát
Vagy hajlandóságát
Látná a tánczolásra.

22.

Coecilius Rufust
Igen fő Romanust
Midőn meglátta volna,
Hogy a tánczolásban
Akkoron Rómában
Ennek mássa nem volna!
Az edgy tánczolásért
A tanácsból ötet
El-ki vetette volna.

23.

Tiberius császár
— Volna úgy most is bár —
Mind kiűzte Rómából
Valakit valaki
Bevádolt ő neki
Akkor a tánczolásrul,
Ugyanazont írják,
Sokan bizonyították
Az hires Alphonsusrul.

23.

A Fridericusrul,
Harmadik császárrul
Írják, mondotta volna,
Hogy ő hideglölést,
Nagy betegeskedést
Késszszebben fölvalolna,
Hogysem tánczolásra,
Mint rút bujaságra,
Valamikor hajjana.

25.

Jobb is bizonynyára
Esní beteg ágyra,
Hogy sem tánczot követni;
Mert a betegeket,
Mint erőtlenekeket,
Szokták mindenek szánni.
De a tánczolókat,
Mint ocsmány majmokat
Csufoknak szokták hívni.

26.

Nem jut-é eszedben
Hogy tégedet Isten
Teremte ép emberré?
Ha őtet szereted,
Magad miért teszed
Ugráló vad-kecskévé;
Csuffá miért lészesz
Midőn ember lehetsz,
Kérlek: nem szégyenled-é?

27.

Gondolod honnét vett
Első eredetet
A tánczbeli bolondság?
Bizony az ördögtől,
Mint förtelmes dögtől
Jöve be ez a rucság.
Ő lón a köz köpü,
Hogy e mételyes rüh
Lenne köztünk nyájasság.

28.

Ez vete arra lest
Hogy elsőben is ezt
A Hetriia-beliek
Magoknak szerették,
Azután bevették
A nagy Rómabeliek,
A Rómaiaktul,
Mint elfajultaktul,
Egyéb pogány nemzetek.

29.

Már a pogányoktul
Látod, miként borul
A keresztények közzé
Vallyon keresztények
A ti Isteneknek
E dolog nem nehéz-é?
A pogányt, a Sátánt,
Nem az egek Urát
Inkább kedvellitek-é?

30.

A tánczolás oka,
Hogy vére kiomla
Keresztelő Jánosnak.
A Jesus Christusnak
Ártatlan bűránynak
Kedves tanítványának.
Jaj ki hitte volna
Hogy ez még valaha
Adatnék hóhéroknek?

31.

Ha nem tett volna is
Kárt ennél többet is
Az átkozott tánczolás,
Mégis az híveknek,
Mint keresztényeknek,
Szemök előtt utálás
Lehetne a rosdás
Haszontalan porhás (így!)
Kárhuzatos ugrálás.

32.

Csak nevezeti is
A táncznak mint pestis
Bizony dögletes ez.
Mint Augustinusbul
És Chrisostomusbul
Hallád, mit mondék ehez.
De mégis edgy szóval
Ezen Doctorokkal
Szólyunk a tánczos néphez.

33.

Merő vétek a táncz
Nem ékes arany láncz
Ugymond a Szent Ágoston.
Hivság ez, nem jóság,
Hazugság és gazság,
Azt írja ugyanazon;
Bolond vigasságnak,
Nem jámbor szokásnak
Nevezi minden módon.

34.

Chrisostomust érased,
Kítűl hogyha kérded,
A rongyos táncz micsoda:
Megfelel s azt mondja
Hogy ördög játéka,
Jó erkölcsök hóhéra,
Sátánnak munkája,
Lobogó zászlója,
Hazug népek gyilkosa.

35.

Léleknek békója,
Álmokság taplója
Luciper ajándéka;
Ördög táborának,
A tágas pokolnak
Feneketlen barlangja,
Kurvák poharának,
Kedves falattyának
Aristoteles mondgya.

36.

Rusnya disznóságnak,
Szeles bolondságnak,
Boszorkány korcsolának
Nevezi Cicero,
Sallustius, Plato
Ehez többet is mondnak.
Nem Isten fiának,
Nem Christus tagjának,
Hanem ördög társának.

37.

E világ latrának
Sátán barátjának,
Kárhuzatnak rapjának
Mondanám az ollyat
A táncz kívánását
Ki nem tartaná rútnak.
Hiszem undokság ez
Illy sok nevet kihez
Ennyi bölcsek ragasztnak.

38.

Még pedig olly nevet
Ég alatt a mellyet
Mindenek rútnak mondnak,
Valakik éltekben
Mind így, mind másképpen
Tiszta orcuzát hordoznak,
A földig aláznak
Pokolig kárhuzatnak (így)
Mindenképpen rutálnak.

39.

Tekincsd meg a tánczost
Mint kellemes majmot,
Meglátod jól, micsodás.
Derekát lógattya,
Fejét, nyakát rázza,
Mint rosz lovu talyigás;
Süvegét konyára
A fülére vonssza,
Mint poklot töltő vadász.

40.

Zugal, mint fáradt ló,
Hogy már azzal szép ő,
A mellyét kikapcsolja;
Szemei villognak
Mint vízben holt lónak,
A száját tátogattya;
Néha hejje hujját
Kiált ő hopp-hajját,
Mintha csak maga volna.

41.

Ugrik, igen topog,
 Azt tudgya, hogy ő kong.
 Mások neki örülnek
 Csuszkál, hánnva lábát,
 Mintha volna gályát,
 Ebben légyen rész ennek.
 Eszében sem vészi,
 Hogy sok felől néki,
 Mint bolondnak örülnek.

42.

Karjait csóválja,
 Pajkos ő munkája,
 Mint rongyos fársángosnak,
 Kezei csattognak,
 Veszteg nem állhatnak,
 Mint pozsonyi hóhérnak;
 Őtet sok rossz nézi,
 Kaczagnak is néki,
 Mint egy bécsi bolondnak.

43.

Hiszem rút személy ez,
 Vallyon a medvéhez
 Szintén nem hasonló-é?
 A majmot rútabbnak,
 Ennél csufosabbnak
 Vallyon kiálthatná-é?
 Azért e dologban
 Szállj bár jól magadban
 Ezeket nem látod-é?

44.

Nosza már tánczolóok
 Ezekre mit mondtok,
 Ezek nem így vannak-é?
 Tiszta szent-írásnak,
 Semmi bizonyáságnak
 Hinni nem akartok-é?
 Az ördög tezését
 Mint Isten intését
 Inkább fogadjátok-é?

45.

Bátor semmi rucság
 Es semmi kábaság
 A tánczban nem volna is,
 De az ördög tojta
 Az Ur Isten bányja,
 Pökni kellene mégis,
 Jaj, mi tehet jót ott,
 Melly ördögnek fajzott
 Holott rossz ő maga is.

46.

Pirully meg hát pofa,
 Mint babonás kofa,
 Ki a tánczot állatod
 Csak vigságtevőnek
 Nem olly ékteleennek,
 Holott ezekből hallod
 Botránkozttatónak,
 Éktelen latornak.
 Ki ebből elláthatod.

47.

Orczátlan rusnyának,
 Valakik ezt mondják,
 Hogy ételért, italért
 Lakodalmas házhoz
 Nem mennek edgymáshoz,
 Mint a pajkos rút tánczért.
 Vedd eszedben szódat
 Bolond mondásodat,
 Kérlek a nagy Istenért.

48.

Föllyebb ne böcsüllyed
 Ördögi rút tánczod
 Az ételnél, italnál.
 Ha az étel-ital
 Isten áldásban áll,
 Nem jobb e hát a táncznál?
 Bizony annyival jobb
 Mivel kívánatosbb
 Isten a rút Sátánnál.

49.

Szép-é a kevélység,
 Irigység, kérkedés,
 Benne a fajtalanság.
 A gonosz kívánság,
 Ördögi trágárság,
 Részség, paráznság;
 A ki ezt tagadgya,
 Nem igazán mongya,
 Hogy a táncz nem ocsmányság.

50.

Probáld meg hát immár
 Te tánczos nép, mer' kár
 Nyavalyádban elveszned.
 Rühes mételyedet,
 Megveszett létedet
 Orvoslanod tenéked.
 Csak akarnád venni
 Bűnöd megesmerni
 Gyógyulást venne lelked.

51.

Szánom nyavalyádat
 Nyájjam, romlásodat
 Keserülöm tenéked.
 Ez néhány verseket,
 Orvosló igéket
 Nyujtom, hogy rút mételyed
 Gyógyulásra térjen,
 Életed frissüljön,
 Gyógyuljon lölki sebed.

52.

Maradgyon átokban
 Ezután ki tánczban
 Keresztények közül mér,
 Örök áldás szálljon
 Ellenben, maradgyon
 Azon, ki tánczos fején
 Tüzet gyujt e földön,
 Mert jutalma lészön,
 Mondgya minden szent: Amen.

Közi: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

